

Р. М. Римарчук

Навчально-науковий інститут права та психології
Національний університет «Львівська політехніка»
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільного права та процесу

Г. С. Римарчук

Навчально-науковий інститут права та психології
Національний університет «Львівська політехніка»
кандидат юридичних наук,
асистент кафедри кримінального права та процесу

ПОНЯТТЯ, ЗМІСТ І МІСЦЕ ПРИНЦИПУ ЗМАГАЛЬНОСТІ В ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА

© Римарчук Р. М., Римарчук Г. С., 2019

Стаття присвячена огляду поняття принципу змагальності та доведення як розумного співвідношення змагального початку, рівності сторін і активності суду з метою забезпечення рівності доказових можливостей сторін, що має відповідати тенденціям до соціалізації функцій правосуддя.

Ключові слова: цивільне судочинство; адвокат; судовий захист; судовий розгляд; докази; провадження; правовідносини; позивач.

Р. М. Римарчук, Г. С. Римарчук

ПОНЯТИЕ, СОДЕРЖАНИЕ И МЕСТО ПРИНЦИПА СОСТЯЗАТЕЛЬНОСТИ В ДЕЯТЕЛЬНОСТИ АДВОКАТА

Статья посвящена обзору понятия принципа состязательности и доказывания как разумного соотношения соревновательного начала, равенства сторон и активности суда в целях обеспечения равенства доказательных возможностей сторон, которое должно соответствовать тенденциям к социализации функций правосудия.

Ключевые слова: гражданское судопроизводство; адвокат; судебная защита; судебное разбирательство; доказательства; производство; правоотношения; истец.

R. M. Rymarchuk

Institute of Jurisprudence and Psychology
Lviv Polytechnic National University
Department of Civil Law and Procedure
Ph. D., Assoc. Prof.

G. S. Rimarchuk

Institute of Jurisprudence and Psychology
Lviv Polytechnic National University
Department of Criminal Law and Procedure
PhD.

CONCEPT, CONTENT AND PLACE OF COMPATIBILITY IN THE ACTIVITIES OF THE LAWYER

The article is devoted to the review of the notion of the principle of adversarialism and the proof of a reasonable relationship between the competition principle, the equality of the

parties and the activity of the court in order to ensure equality of evidence of the parties' capabilities, which should be in line with the tendencies towards the socialization of the functions of justice.

Key words: civil proceedings; lawyer; judicial protection; court proceedings; evidence; production; legal relations; plaintiff.

Постановка проблеми. Сьогодні правосуддя у цивільних справах здійснюється на основі принципу змагальності, що відображає тенденцію розвитку сучасного судочинства щодо зусиль зі створення ефективного процесуального механізму здійснення правосуддя. Цей принцип тісно пов'язаний із принципом законності, диспозитивності, процесуальної рівноправності сторін і іншими принципами процесу, які в своїй сукупності утворюють єдину систему.

Аналіз дослідження проблеми. Проблеми діяльності інституту захисників у цивільному процесі, місця захисників у суспільстві, професійні права й обов'язки захисників досліджувались ще у кінці XIX – початку XX ст. (І. Бентам, Є. В. Васьковський, М. Джаншиєв, А. Ф. Коні, М. Молло, Е. Пікар, І. Я. Фойницький). Вагомий внесок в розробку проблеми зробили такі науковці-процесуалісти, як Я. С. Аврах, С. А. Альперт, З. З. Зінатуллін, Я. С. Кисельов, Л. Д. Кокорєв, В. В. Леоненко, В. Г. Лукашевич, Є. Г. Мартинчик, В. В. Медведчук, Я. О. Мотовіловкер, О.Р. Михайленко, М. М. Михеєнко, С. В. Натрускін, В. Т. Нор, Г. М. Омеляненко, Й. Д. Перлов, І. Л. Петрухін, М.М. Полянський, Г. М. Резнік, В. М. Савицький, О. Д. Святоцький, М. І. Сірий, Ю. І. Стецовський, М.С. Строгович, А. Л. Ципкін, М. І. Чв'орткін, М. О. Чельцов, В. П. Шибіко, О. Г. Шило, В. К. Шкарлупа, Ю. П. Янович, О. Г. Яновська та ін.

Метою статті є розкрити принцип змагальності як права на доступ до правосуддя та рівність при здійсненні правосуддя, що лежать в основі принципу верховенства права та забезпечення кожній людині рівних прав на звернення до суду та справедливості судового розгляду для всіх, незалежно від особистостей сторін процесу і від характеру самого розгляду.

Виклад основного матеріалу. Відомий процесуаліст К. І. Малишев відзначав, що під змагальним початком є той принцип цивільного судочинства, за яким різні дії суду в процесі залежать від вимог сторін, від їх ініціативи, спірні відносини сторін обговорюються тільки по тих фактах, які повідомлені суду учасниками процесу. В історії відомо також і протилежний початок процесу, так званий слідчий або інквізиційний, за яким судова влада приступає до дослідження юридичних фактів і відносин з власної ініціативи або з донесення інших громадян, в інтересах громадського порядку і безпеки, і в самому дослідженні намагається розкрити матеріальну істину всіма можливими способами [1, с. 72–75].

Дореволюційне законодавство все ж наділяло суд правом ініціювання конкурсного процесу на свій розсуд в певних випадках, що було втручанням публічного інтересу в питання про порушення провадження у справі. Це викликало багато суперечок учених.

Процесуальна рівноправність сторін є необхідною у реалізації принципу змагальності, оскільки змагатися в відстоюванні суб'єктивних прав і інтересів сторони можуть лише в однакових правових умовах з використанням рівних процесуальних засобів. У Європейській конвенції про захист прав і основних свобод (Рим, 4 листопада 1950 р.) цей принцип розглядають як принцип справедливого розгляду справи [2].

Право на судовий захист суб'єктивних прав і охоронюваних законом інтересів громадян і організацій є конституційним правом і реалізується шляхом звернення до суду. Зацікавлена особа сама визначає, коли і як реалізувати право на захист. Саме на стадії звернення до суду починає діяти принцип змагальності сторін, найяскравіше він проявляється в доведенні під час розгляду справи по суті.

Надаючи зацікавленим особам право звернутися за судовим захистом, законодавець одночасно висуває вимоги до форми і змісту позовної заяви та документів, які повинні бути до нього

включені, гарантуючи тим самим захист прав відповідача. Це дозволяє відповідачу ще на стадії пред'явлення позову знати суть вимог позивача і їх підстави, його правову позицію, якими доказами він володіє в своєму розпорядженні, що дає можливість підготуватися до захисту і вирішити питання про свою позицію в справі.

Позовна заява та представлений відзив як обмін змагальними документами допомагає суду чітко визначити суть спору, його фактичну і правову основу, а, отже, правильно і своєчасно розглянути і вирішити справу. Але законодавець не встановив процесуальних санкцій за неподання або несвоєчасне подання відзиву на позов, а в теорії процесу і на практиці немає єдиної думки про те, чи є уявлення відкликання на позовну заяву правом або обов'язком відповідача.

У той же час змагальність сама по собі не може забезпечити встановлення істини в судовому спорі, такий обов'язок покладено на суд. Такий висновок впливає із завдань правосуддя. Ці завдання можуть бути досягнуті тільки в тому випадку, якщо рішення суду у справі буде своєчасним і правильним, відповідати фактичним обставинам.

А це, своєю чергою, можливо, якщо справа буде підготовлена до судового розгляду. Підготовчій стадії вирішення справи надається велике значення, це тенденція розвитку правосуддя в усіх країнах світу.

Позивач (що в рівній мірі відноситься і до відповідача), повинен не тільки доказати обставини, на які він посилається як на підставу своїх вимог і заперечень, а й передати другій стороні і суду докази, що підтверджують зазначені обставини, ще на підготовчій стадії судового розгляду. Це дозволяє кожній стороні мати можливість знати всі аргументи і докази іншої сторони і привести власні докази і аргументи, а суду – визначити всі юридично значимі обставини і розподілити тягар доказування між сторонами і винести законне та обґрунтоване рішення. Ця модель вирішення спорів відповідає зарубіжній практиці і, перш за все, тих країн, де принцип змагальності лежить в основі правосуддя. У вітчизняному варіанті розкриття доказів обмежене письмовими доказами, про зміст показань свідків, пояснень сторін протилежна сторона дізнається лише в самому процесі.

Ненадання відповідачем доказів і заперечень у встановлений суддею строк, умисне «притримання» їх в тактичних цілях не перешкоджає розгляду справи за наявними в справі, тобто тільки поданим позивачем доказам, в цьому випадку відповідач, опиняється в не вигідному становищі. Однак процедура розкриття доказів не стала для сторін обов'язковою, на відміну, наприклад, від англійського процесу, не позбавив його, втім, також як і позивача, можливості представити доказовий матеріал, що підлягає дослідженню, в будь-який час до винесення рішення, коли вони це вважають за потрібне з тактичних міркувань, що називається «в останній момент» без настання яких-небудь несприятливих наслідків. У судовій практиці це нерідко веде до затягування процесу

Інтересам особи може відповідати, зокрема, забезпечення своєї матеріально-правової і процесуальної позиції у спорі або питаннях, які підтверджують її докази на певній або у всіх стадіях процесу, зокрема, залежно від ходу і результату інших справ, які можуть вплинути на долю цієї справи.

Ця позиція є досить спірною з таких підстав. Як зазначалося в літературі, інститут доказів отримав значного розвитку з урахуванням особливостей українського права і процесу. У законодавстві вперше відображено положення про необхідність розкриття доказів кожною особою, які беруть участь у справі, перед іншими особами, які беруть участь у справі, і перед судом ще на підготовчій стадії, до початку судового засідання [3, с. 129].

Обов'язок кожної особи, яка бере участь у справі, – «розкрити докази», – впливає з принципу змагальності, спрямований на запобігання несподіванок, які недобросовісна сторона може піднести опоненту в ході засідання, щоб застати його зненацька, не залишити достатньо часу для вивчення переданих матеріалів та подання контраргументів в чому і полягає суть так званого «резервування позиції».

Законодавець виходить з того, що основою змагальності, її рушійним початком повинна бути не загроза застосування до сторін, третіх осіб штрафних санкцій, а наявність у них матеріальної,

процесуальної зацікавленості в результаті справи і прагнення домогтися для себе найбільш сприятливого рішення.

Стимулюючи активність осіб, які беруть участь у справі, до дотримання процесуальних норм, закон встановлює, що вони несуть ризик настання наслідків вчинення або невчинення ними процесуальних дій.

Як видається, в рамках дискреційних повноважень суд вправі дати оцінку причин несвоечасності розкриття доказів. Якщо він дійде висновку, що сторона не виконала своїх процесуальних обов'язків без поважних причин, доказ не було розкрито завчасно з тим, щоб затягнути процес, то має право відмовити в залученні його до справи і дослідженні, про що винести мотивований висновок. У цьому випадку для сторони можливе настання несприятливих наслідків у вигляді програшу справи. Ось тоді матеріальна і процесуальна зацікавленість у результаті справи буде основою змагальності, її рушійним початком.

Необхідно також враховувати, що обмін змагальними документами і надання доказів створюють умови для примирення сторін, визнання позову або відмови від позову. А примирення сторін є одним із завдань суду при підготовці справи до судового розгляду.

Аналогічна по суті позиція щодо настання несприятливих наслідків для сторони, яка порушила обов'язок щодо розкриття доказів до початку судового засідання, висловлена Р. Ф. Калістратовою і Л. Ф. Лесницькою [4].

Очевидно, наведене правило не може бути застосоване при зміні обставин, що підлягають доказуванню в зв'язку зі зміною позивачем підстави або предмета позову і пред'явленням відповідачем зустрічного позову. У цьому випадку арбітражний суд вправі встановити строк для подання додаткових доказів.

Інститут розкриття доказів є значним кроком вперед в змагальному процесі. І все ж сама процедура розкриття доказів недостатньо чітко прописана у законодавстві на відміну від аналогічного інституту в англо-американському процесі. Суддя в арбітражному процесі стоїть перед дилемою: якщо він не допустить непредставлений доказ, то його рішення може бути скасовано, так як не всі факти у справі встановлено. Тому швидше за все суддя піде на недопущення нерозкритого доказу, ніж поставить під загрозу долю свого рішення. Цьому сприяє практика скасування судових рішень, що зробила негативний вплив. Принцип об'єктивної істини притаманний нашому процесу, оскільки судові рішення підлягають скасуванню, якщо не встановлені всі факти, що мають значення у справі.

Отже, у своєму розвитку законодавство все-таки має йти по шляху встановлення процесуальних санкцій за нездійснення дій щодо обміну змагальними документами і за нерозкриття доказів.

З цією позицією важко не погодитися. Слід також зазначити, що забезпечення доказів навіть за кілька хвилин до початку розгляду справи формально буде виглядати як належне виконання такого обов'язку. Але, по суті, це мало відрізняється від передачі копії важливого документа на самому засіданні незадовго до його завершення. У подібних випадках коли копія отримується раптово сторона має право обґрунтовано клопотати про відкладення судового розгляду. Як видається, назріла необхідність узагальнення судової практики з ключових питань змагальності процесу.

При розгляді провадження у справах, що виникають з публічних правовідносин (загальною ознакою, що об'єднує всі ці справи, є наявність публічного спору про право) суд здійснює захист прав і законних інтересів громадян в суперечці з органом, наділений стосовно них владними повноваженнями, і судовий контроль за правовими актами виконавчої та законодавчої влади, законністю дій (бездіяльності) органів державної влади, місцевого самоврядування, державних та інших органів, посадових осіб. Метою судового контролю є відновлення порушеного матеріального або нематеріального права або усунення перешкод в його реалізації.

Змагальність і диспозитивність за цією категорією справ мають особливості, обумовлені публічним характером правовідносин, коли принципи активної ролі суду, об'єктивної істини і законності переважають над принципами змагальності і диспозитивності. У таких справах суд

зобов'язаний проявляти активність в з'ясуванні обставин, що мають значення, з метою правильного вирішення, яке не може бути поставлено в залежність від поведінки сторін у процесі.

Позивач повинен переконати суд у тому, що оспорюваний акт, рішення, дія негативно впливає на його правове становище, довести наявність у нього права, порушеного цим актом. Законодавець, враховуючи початкову нерівність суб'єктів таких правовідносин, тягар доведення законності оспорюваних актів і дій (бездіяльності) органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових осіб, державних і муніципальних службовців покладає на орган, який прийняв нормативний і підзаконний/адміністративний правовий акт.

Тим самим більш активною роллю суду вирівнюється положення сторін, створюються умови для рівної змагальності сторін, забезпечується захист більш слабкої сторони в процесі.

Для забезпечення змагальності процесу визначені можливості активного захисту своїх прав і законних інтересів осіб, які беруть участь у суперечці, осіб, які наділені цілим комплексом процесуальних прав.

В ході розгляду справи суд повинен безпосередньо досліджувати кожний доказ, представлений на підтвердження, як позовних вимог, так і заперечень заслухати пояснення осіб, які беруть участь у справі, свідчення свідків, висновки експертів, оглянути речові докази, ознайомитись з письмовими доказами, прослухати аудіозаписи та переглянути відеозаписи. Відступ від виконання цих вимог кваліфікуються в судовій практиці як судові помилки з усіма наслідками.

Весь хід судового засідання має змагальну форму, яка проявляється в певній черговості виступів осіб, які беруть участь у справі, в порядку дослідження доказів і в послідовності вирішення судом заявлених клопотань.

Будь-яке питання, що виникає в процесі розгляду справи, повинен не підлягати обов'язковому обговоренню сторонами, що є гарантією об'єктивного розгляду справи судом. Активну участь в дослідженні доказів дає сторонам можливість переконати суд у правильності займаної ними позиції. По суті, відбувається взаємний контроль сторін і суду за діяльністю кожного з них у процесі розгляду справи.

Введення інституту змагальності сторін, що включає в себе головний компонент: розкриття (обмін) інформацією між обвинуваченням і захистом передбачає певний обсяг прав і специфічних обов'язків з боку адвоката.

Гармонійне поєднання обох видів слідчого і змагального є завданням законодавця.

У США, як і в Англії, процес розгляду справ у суді змагальний. Тут, ще на початку ХХ століття, відзначається суспільне невдоволення судовою системою. Роско Паунд у 1906 році писав про це так:

«Непомірне розростання процедури розгляду не тільки викликає в окремих випадках невдоволення сторін, свідків і присяжних, але і створює у суспільства викривлене уявлення про призначення і цілі закону. Звідси великою мірою відбувається прагнення американців обійти закон. Якщо закон – це лише гра, не можна очікувати, що зайняті в ній гравці або публіка, яка спостерігає, підкоряться духу змагання всупереч своїм інтересам. А ці інтереси підказують, що вигідніше ухилитися».

За свідченням Ернста Фішера, «Теорія гри», висунута Паундом, правильно оцінювала загальне ставлення до питання, характерне для того часу. Однак судова тяганина швидше схожа на битву, ніж на гру. В будь-якому випадку, так писав в 1926 році професор Едсон Сандерленд з університету штату Мічиган:

«В принципі, немає ніякої різниці між рішенням з приводу змагання двох адвокатів в мистецтві володіння судовими прийомами і рішенням з приводу поєдинку двох озброєних вояків. Ми посміхаємося, почувши, що випробування боєм, хоча і вважалося застарілим, було законним способом ведення судових справи в Англії, і що парламент скасував його лише сто років тому. Не менш дивним є те, що розумний народ настільки довго терпить явну аномалію. Слід сказати, що в той час, як в Англії випробування боєм існувало тільки на запліснявілих сторінках збірників законів, де його і виявили по чистій випадковості, в США такі турніри ведуться всюди. Тут зали

суду – це арени, судді – верховні арбітри, а адвокати, які володіють юридичною вправністю досвідчених бійців, – спритні захисники воюючих сторін. Це система, послідовно руйнує довіру народу до суспільного правосуддя».

Заява особи про фальсифікацію (фальшивість) доказів, наданих іншою особою, яка бере участь у справі, є однією з форм такого контролю, вона має певні наслідки, зокрема і кримінально-правові. Особа, яка подала оспорюваний доказ, може погодитися на виключення з числа доказів у справі цього доказу, але також має право наполягати на його залучення до матеріалів справи і оцінці поряд з іншими доказами. В цьому випадку у суду виникає право самостійно прийняти заходи для перевірки достовірності заяви про фальсифікацію доказів, в тому числі за власною ініціативою призначити експертизу, витребувати інші докази або прийняти інші заходи.

Отже, змагання сторін у суперечці пов'язано з фактичною стороною справи і, перш за все, реалізується в процесі збирання доказів, їх дослідження та оцінки, при обґрунтуванні сторонами своєї правової позиції.

Після завершення дослідження всіх доказів головуєчий в судовому засіданні з'ясовує у осіб, які беруть участь у справі, чи не бажають вони виступити з додатковими поясненнями та доповнити матеріали справи. Лише за відсутності таких заяв суд переходить до судових дебатів.

Судові дебати є складовою частиною судового розгляду. Процесуальне законодавство встановлює порядок їх проведення і черговість виступів всіх учасників. Цей порядок забезпечує кожному зі сторін можливістю оскаржити і уточнити доводи чи заперечення іншої сторони та остаточно викласти суду свою позицію щодо спірних питань. При цьому учасники дебатів не можуть посилалися на обставини, які судом не з'ясовувалися, і на докази, що не досліджувалися в судовому засіданні або визнані судом недопустимими. Порівняння висловлених думок і аргументів, дозволяє суду охопити процес в цілому і узагальнити свої висновки[6].

Процесуальне законодавство про заходи щодо забезпечення позову, які приймаються в дуже короткі терміни на будь-якій стадії процесу за заявою осіб, які беруть участь у справі, чим досягається оперативність судового захисту пред'явленого позову. Цей процесуальний інститут можна розглядати як деяке обмеження дії принципу змагальності, оскільки особи, які беруть участь у справі, ще не повідомляються про часі місце розгляду заяви. Закон не передбачає конкретних підстав, що зобов'язують суд забезпечити позов, судові доведення при цьому не проводиться, після судового засідання направляється ухвала про забезпечення позову. Тим самим порушується право відповідача знати про звернення іншої особи із заявою про забезпечення позову і право бути вислуханим у суді та заперечувати проти прийняття таких заходів.

Форма змагальності – це впорядкована за своїми зовнішніми якостями діяльність сторін, що володіють протилежними процесуальними інтересами, а також суду, що здійснюється через надані ним процесуальні повноваження, спрямовані на побудову процесуального порядку, надання сторонами доказів та їх дослідження, а також організації процесуальних відносин, пов'язаних з цим, що істотно впливає на хід і результат розгляду спору та додавання нагоди застосування права юридичної сили.

Результат дослідження дозволив виділити наступні основні ознаки форми змагальності: зовнішня упорядкована діяльність сторін і суду, націлена на побудову процесуального порядку надання сторонами доказів та їх дослідження, а також організація процесуальних відносин, пов'язана з цим; діяльність учасників процесу, що впливає на хід судового процесу і судовий акт як підсумковий результат такого процесу.

Крім того, залежно від правомочностей учасників процесу і ступеня надання їм допустимої активності в рамках збору, надання та дослідження доказів слід виділити чотири основні форми змагальності:

– диспозитивна форма, що характеризується, перш за все тим, що, крім забезпечення сторонами диспозитивних повноважень з надання або неподання доказів, аналогічними повноваженнями наділяється суд;

– позовна (класична) форма, при якій обов'язок щодо доказування своєї позиції покладається виключно сторонам;

– імперативна форма, яка полягає в тому, що одна сторона, представлена органом державної влади або його посадовою особою, зобов'язана довести свою позицію, спрямовану, як правило, на залучення іншої сторони до визначеної законом відповідальності.

Висновки. Сутність змагальності як принципу полягає в наданні сторонам, які володіють протилежними процесуальними інтересами, можливості шляхом здійснення дозволених законом процесуальних дій переконати суд, який виступає незалежним арбітром, в тому, що зайнята тією чи іншою стороною позиція по справі в силу матеріальних і процесуальних підстав є єдино вірною. Дія принципу змагальності не може ставитися у залежність від дій сторін.

Основними ознаками принципу змагальності виступають його універсальний та всеосяжний характер; імперативно-нормативне закріплення; спрямованість на врегулювання процедур юридичного процесу; регулювання діяльності сторін судового процесу, що володіють рівним становищем, але протилежними інтересами; визначення ролі суду в якості незалежного розпорядника діями сторін; спрямованість на вирішення спору по справі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гетманцев В. О. Уніфікація процесуального права як один з наукових підходів до вдосконалення науки цивільного права. *Приватне право підприємництва*. 2016. № 16. С. 72–75.
2. Конвенція «Про захист прав людини і основоположних свобод» від 04.11.1950 р. URL:http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004.
3. Лук'янчиков Є. Д. Формування доказів у кримінальному провадженні. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. Луганськ, 2016. № 2. С. 129.
4. Короед С. О. Вплив юридичної деонтології на формування активної поведінки судді в цивільному судочинстві щодо застосування правильного способу захисту цивільного права. *Судова апеляція*. 2015. № 1 (38).
5. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. URL:<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.
6. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15.7>.
7. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. № 5076–VI URL:<http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/5076-17/page2>.

REFERENCES

1. Getmancev V. O. Unifikaciya procesual'nogo prava yak ody`n z naukovy`x pidxodiv do vdoskonalennya nauky` sy`vil'nogo prava [*On the unification of procedural law being one of the scientific approaches to the improvement of civil law*] Pry`vatnepravo i pidpry`emny`cztvo. 2016. # 16. P. 72–75.
2. Konvenciya «Prozaxy`stpravlyudy`ny` i osnovopolozhny`xsvobod» [*Convention on the protection of human rights and freedoms*] vid 04.11.1950 r. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004.
3. Luk`yanchy`kov Ye. D. Formuvannya dokaziv u kry`minal`nomu provadzhenni. [*Concept of proofs in criminal proceedings*] Visny`k Lugans`kogo derzhavnogo universy`tetu vnutrishnix prav imeni E. O. Didorenka. Lugans`k, 2016. # 2. P. 129.
4. Koroyed S. O. Vply`vy ury`dy`chnoy ideontologiyi na formuvannya akty`vnoyi povedinky` suddi v sy`vil`nomu sudochy`nstvi shhodo zastosuvannya pravyy`nogo sposobu zaxy`stu sy`vil'nogo prava. [*The influence of legal deontology on the judge's conduct in civil proceedings in order to effectively apply the necessary mean of legal protection*] Sudovaapelyaciya. 2015. # 1 (38).
5. Sy`vil`ny`jkodeksUkrayiny` vid 16.01.2003 r. [*Civil Code of Ukraine*] URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.
6. Sy`vil`ny`j procesual`ny`j kodeks Ukrayiny` vid 18.03.2004 r. [*Civil procedural Code of Ukraine*] URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15.7>.
7. Pro advokaturu ta advokats`ku diyal`nist`: Zakon Ukrayiny` vid 05.07.2012 r. # 5076–VI [*On the advocacy*] URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/5076-17/page2>.

Дата надходження: 06.02.2019 р.